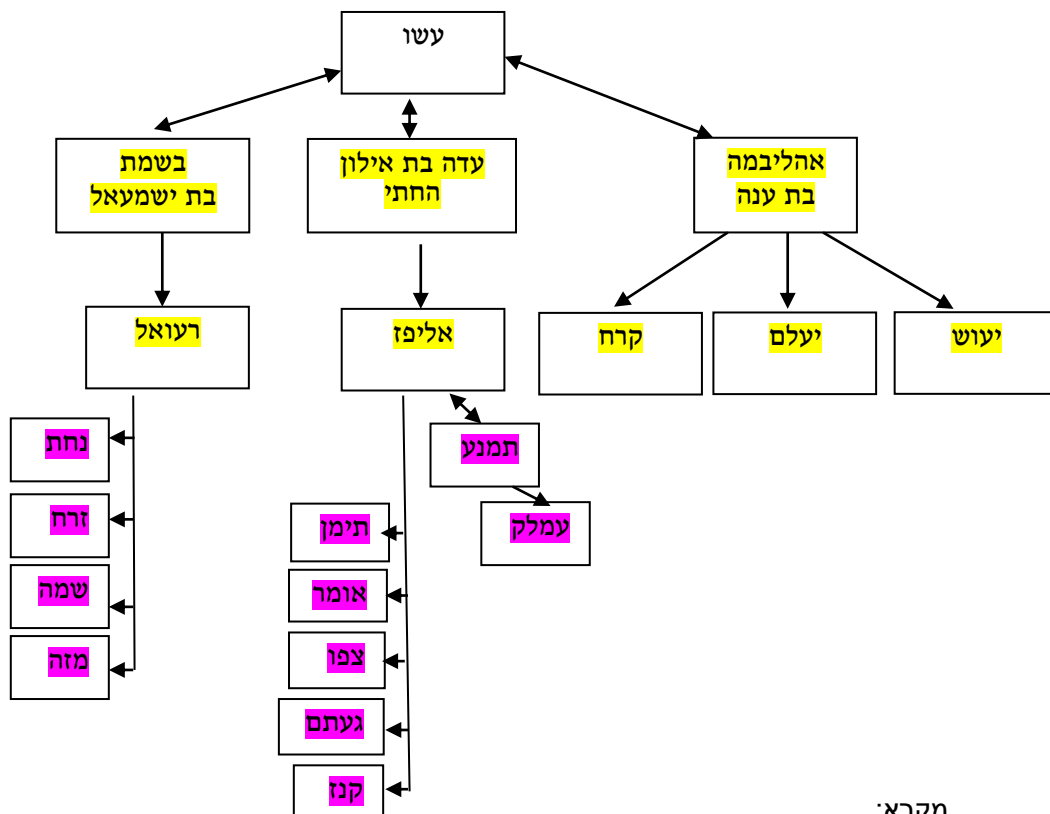

1. תולדות עשו בארץ כנען ובשעיר

מקרא:

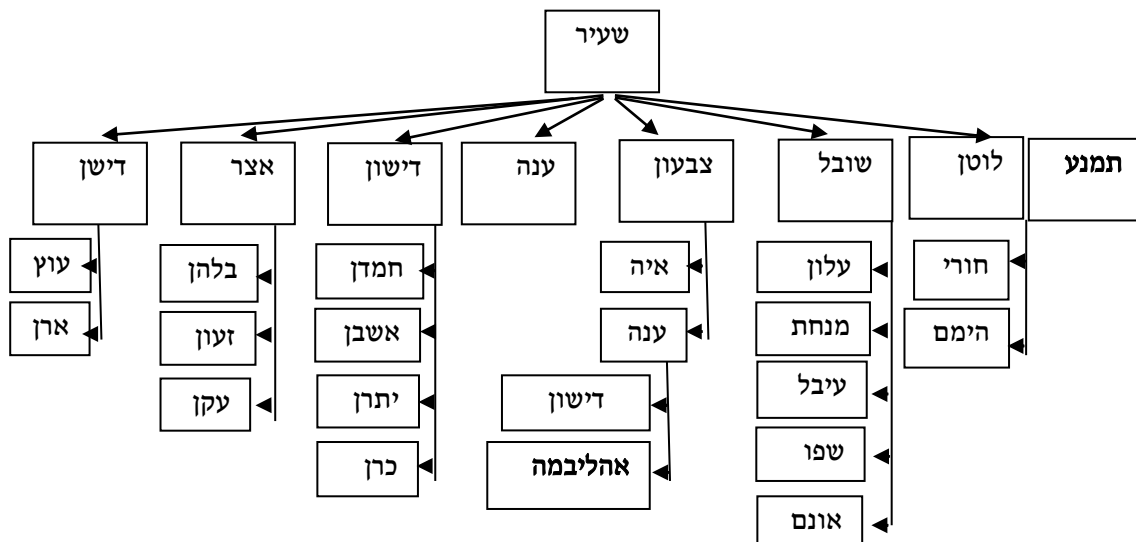
↔ יחסי איש ואישה

← יחסי אב ובן

נולדו לעשו בארץ כנען

נולדו בשעיר

2. תולדות שעיר

3. רשימת המלכים שמלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל

שם המלך	שם עירו	תיאורים נוספים
בַּלַע בֶּן בְּעוֹר	דְּנֶהְבָּה	
יֹבָב בֶּן זֶרַח	בְּצָרָה	
חָשִׁים	אֶרֶץ הַתִּימָנִי	
הֶדְד בֶּן בְּדַד	עֹיִת	הַמֶּכָּה אֶת מִדְיָן בְּשִׂדָּה מוֹאָב
שְׂמֵלָה	מִשְׂרָקָה	
שָׂאוּל	רְחֻבוֹת הַנְּהָר	
בַּעַל חֲנָן בֶּן עֲכָבוֹר		
הֶדְר	פְּעוֹ	וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בֵּת מְטָרַד בֵּת מִי זָהָב

בתרשימים דלעיל נעשה נסיון למפות את צאצאי עשו ושעיר כפי שהם מתוארים בפרקנו - פרק לו. בנוסף צירפנו גם את רשימת המלכים שמלכו בארץ אדום לפני תחילת המלוכה הישראלית. סידור הדברים באופן הזה מקל עלינו בלימוד היחידה.

נתמקד כרגע בתולדותיו של עשו. על שינויי השמות של נשותיו עמדנו כבר בשיעור מספר 50 לפרק כ"ה ולכן לא נתייחס לכך עתה. נשים לב שברשימת הילדים שנולדו בארץ כנען מופיעים: רעואל לבשמת, אליפז לעדה ויעוש יעלם וקרח לאהליבמה. כולם למעשה הם בני הדור השני ביחס לאביהם – עשו. פרט מוזר הוא שלאחר מעברו של עשו לשעיר זוכים אליפז ורעואל להעמיד שם צאצאים ולעומת זאת בניה של אהליבמה כלל וכלל לא מעמידים צאצאים בני הדור השלישי. עובדה זו מתמיהה פי כמה וכמה כאשר אנו מתבוננים בתולדותיו של שעיר החורי. נשים לב שהרשימה מכילה את צאצאיו של שעיר עד הדור השלישי. קביעתנו נכונה כמעט לחלוטין והמקום היחידי שחורג ממנה הוא ביחס לצאצאיו של ענה: דישון ואהליבמה שהם עצמם נמנים כבני הדור הרביעי. מדוע המקרא מציין מכל בני הדור הרביעי (כך סביר להניח שצאצאיו של שעיר מבני הדור השלישי זכו להעמיד צאצאים אחריהם) דוקא את ילדיו של ענה – דישון ואהליבמה.

חריגה נוספת שיש ברשימה בני שעיר קיימת באזכורה של תמנע אחותו של לוטן. אם לא נניח שלאף אחד מבניו של שעיר לא היו אחיות חורגות¹, הרי שאזכורה הדוקאי של תמנע מעורר תמיהה, מדוע רואה המקרא לנכון להזכיר את תמנע?

רש"י התייחס לחריגה האחרונה וכתב (פס' כד):

ולא הוזקק לכתוב לנו משפחות החורי אלא מפני תמנע ולהודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי למעלה?

על פי רש"י כל רשימת בני שעיר החורי בא כדי להודיע כי תמנע פילגשו של אליפז היתה אחותו של לוטן מאמו. אין ספק שהחריגה שבאזכורה של תמנע תומכת בדעתו של רש"י. אם כך, הרי שנוכל להסביר באופן דומה גם את החריגה שבאזכורה של אהליבמה: רשימת בני שעיר החורי הובאה בכדי להודיע לנו כי בת נכדו של שעיר נישאה לעשו עוד בהיותו בארץ כנען. אמנם עובדה זו מתמיהה ביחס לתיאור צאצאיה של אהליבמה בתולדות עשו. דוקא בניה של אהליבמה שמקורה בשעיר לא מצליחים להעמיד בנים אחרי שובם לשעיר, כיצד ניתן להסביר את העובדה המפתיעה הזו?

לכאורה היה ניתן לומר כי זה שהכתוב לא מזכיר את תולדות בניה של אהליבמה לא אומר שהם לא העמידו צאצאים אלא שהכתוב לא מספר על כך. תשובה זו קשה לקבלה משלוש סיבות:

סיבה ראשונה – גם אם אכן כך, עדיין יש לנו לשאול מדוע הכתוב מעלים את סיפור תולדותיה של אהליבמה? וייתכן ששאלה זו קשה יותר מקודמתה.

סיבה שנייה – יש לשים לב לעובדה שברשימת אלופי עשו, בין צאצאיו של אליפז, נמצא אלוף קרח (פס' טז). בין בניו של אליפז אין אף בן ששמו קורח אמנם ברשימת האלופים מופיע פעמיים האלוף קורח: בין בניו של אליפז (פס' טז) וכמובן בין בניה של אהליבמה (פס' יח), המפרשים נזקקו להסביר עובדה מתמיהה זו ופירשו באופנים כאלה ואחרים³. בהסבר עובדה זו נציע, כי מכיון שקרח לא העמיד צאצאים קרא אליפז את אחד מבניו על שמו. מקרה דומה ניתן לראות גם ברשימת בני שעיר: מכל בני שעיר היחיד שלא העמיד צאצאים הוא ענה. צבעון אחיו מוליד שני

¹ כך הבינו המפרשים שתמנע היתה אחותו החורגת של לוטן (אחות מאם ולא אחות מאב) וכדברי הרמב"ן על בראשית פרק לו פסוק כב:

אבל היתה אחות לוטן בת אביו ובת אמו, לא אחות שאר האחים, ולכן רצה ליחס אותה אליו או שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב, ואיננה בת שעיר החורי:

² פירושו למעלה (פס' יב) הוא:

להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו תמנע זו בת אלופים היתה שנאמר ואחות לוטן תמנע ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה מן החורים שישבו בה לפנים אמרה איני זוכה להנשא לך הלואי ואהיה פילגש

³ עי' בדברי החזקוני על בראשית פרק לו פסוק טז

אלוף קרח - הנזכר בבני אליפז י"מ שהוא תמנע שבבני אליפז הנזכר בדברי הימים שהרי בבני אהליבמה יש קרח אחר ובמסכת סוטה פרש"י יש קרח בן אליפז ויש קרח בן אהליבמה. וי"א ששניהם אחד הם ומה שהזכירו הכתוב עם אלופי אליפז לפי שדר עמהם ואהליבמה אמו מתה בעודו קטן ולקחתו עדה וגדלתו עם בניה וחיה והיה לה לבן וכן מצינו שעמלק נכתב מבני עדה בשביל שהוא בן שפחת בנה.

בנים ששם אחד מהם הוא קורא ענה על שם אחיו הערירי. מקרה דומה ייתכן שנמצא גם בספר שמואל ב פרק יד פס' כז:

וַיִּנְלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלוֹשָׁה בָּנִים וּבֵת אַחַת וְשָׁמָּה תָּמַר הִיא הִיְתָה אִשָּׁה יָפֶת מְרָאָה

ייתכן שאבשלום קרא לבתו תמר על שם אחותו⁴ שמיום שנאנסה לא לקחה איש לאישה כאמור שם בפרק יג פס' כ:

וַתֵּשֶׁב תָּמַר וְשָׁמָּה בֵּית אַבְשָׁלוֹם אָחִיהָ

ואם סביר להניח שקרח אכן לא העמיד צאצאים ולכן אחיו אליפז קורא את בנו בשמו⁵.

סיבה שלישית – היא שכאשר הכתוב מציין את כל אלופי עשו הוא כולל את בניה של אהליבמה מן הדור השני עם בניהם של אליפז ורעואל מן הדור השלישי. עובדה זו מעידה על כך שבני עשו הבוגרים היו עם נכדיו הצעירים מפני הם בעצמם לא העמידו דור שלישי שיהיה עמהם.

אם אכן כך, הרי שחזרה הקושיה למקומה: מדוע דוקא מכל בניו של עשו דוקא בניה של אהליבמה לא מצליחים להעמיד בנים בארצם⁶?

העובדה שכל שלושת בניה של אהליבמה לא מצליחים להעמיד צאצאים, עשויה לרמוז על כך שיד מכון היתה למנוע מעשו העמדת דור שלישי מאהליבמה בת נכדו של שעיר.

ייתכן שיש לפרשיה זו קשר עם האמור בספר דברים פרק ב פס' יב:

וּבְשַׁעִיר יָשְׁבוּ הַחֲרִים לְפָנָיו וּבְנֵי עֵשָׂו יִרְשׁוּם וַיִּשְׁמְדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבּוּ תַחְתָּם כְּאִשָּׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יְרֵשְׁתוּ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָהֶם:

כפי שביאר שם האבן עזרא על דברים פרק ב פסוק יב:

החורים - הם בני שעיר החורי:

אם כן, בני עשו השמידו את בניו של שעיר החורי. אמנם בהמשך אותו פרק (פס' כב) הניסוח שונה במקצת:

---

⁴ שגם עליה נאמר בפרק יג שם (פס' א):

וּלְאַבְשָׁלוֹם בֶּן דָּוִד אַחֹת יָפֶה וְשָׁמָּה תָּמַר

⁵ אלא שבן זה לא מופיע ברשימת בני אליפז הראשונה מפני שבעינינו הוא היה בן לאחיו, ואילו מבחינה ביולוגית בכל אופן בן זה גם לא מופיע בבניו של קרח עצמו מכיון שהוא לא בנו הביולוגי.

⁶ קיימות אמנם תשובות לכך שמניחות שאהליבמה אינה יהודית, אלא היא אשה צעירה שלקח עשו עם בואו לשעיר ולכן לא הספיקו בניה להוליד וכדברי ההעמק דבר על בראשית פרק לו פסוק ב:

ואת אהליבמה. היא אשה מאוחרת לבשמת בת ישמעאל. ולא כפרש"י שהיא יהודית החתית כמבואר לעיל שנשא בת ישמעאל אחר יהודית ובת אילון. והכי מוכן בפ' זו שהרי מונה המקרא תחלה בני עדה ובני בשמת ואח"כ בני אהליבמה. ועוד רואים אנו שבבואם להר שעיר כבר הי' לבני עדה ובשמת בנים. משא"כ לבני אהליבמה והיינו משום שהיו צעירים והא שהביא הכתוב כאן את אהליבמה קודם לבשמת הוא משום שהקדים דעשו נשא נשיו מבנות כנען ובשמת בת ישמעאל אינה מבנות כנען. והא שלא הביא הכתוב את יהודית החתית הוא מפני שלא ילדה זכרים וכאן מדבר הכתוב בתולדות עשו:

כָּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עֶשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת הַחַרֵּי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשׁוּם וַיִּשְׁבוּ
תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

דהיינו, יד ה' באה להשמיד את החורי ולתת ארצו לבני עשו. ייתכן שחלק מן ההשמדה הזו שמכוונת ביד ה' באה לידי ביטוי גם בתוך ביתו של עשו, עד כדי כך שבניה של אהליבמה אמנם לא נהרגו אך שמם נכחד מפני שלא העמידו צאצאים. מדוע ה' רצה בהשמדת החורי?

ייתכן לומר שלא היה זה אלא כדי לפנות לעשו מקום. אמנם ייתכן גם שהדבר נובע מרצונו של ה' בהחלפת עם חוטא בעם צדיק. כאשר כדרלעומר בא להלחם באנשי סדום ועמורה הוא בא להלחם גם באנשי שעיר כאמור בספר בראשית פרק יד פס' ה-ו:

וּבְאֲרָבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלַעְמֹר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת רְפָאִים בְּעִשְׂתָּרַת קַרְנַיִם
וְאֶת הַזּוֹזִים בְּהֵם וְאֶת הָאִיִּמִּים בְּשׁוּהַ קַרְיָתִים: וְאֶת הַחַרֵּי בְּהַרְרָם שְׁעִיר עַד אֵיל פְּאָרָן
אֲשֶׁר עַל הַמְּדָבָר:

אנשי שעיר החורי מרדו בכדרלעומר והצטרפו בכך למרד אנשי סדום ועמורה אדמה וצבויים⁷. החיבור שבין שעיר החורי לאנשי סדום אינו חיבור טוב. ייתכן שבני שעיר הושפעו ממעשיהם מה שבסופו של דבר בא לידי ביטוי במורת הרוח שנגרמת ליצחק ורבקה כאשר עשו לוקח את נשותיו מבנות חת⁸. השמדתם של בני שעיר החורי בא לסגור את החשבון שהתחיל בספר בראשית פרק יד (עי' בשיעורנו שם – שיעור מס' 23) ובכך שאת ארצם יירשו בניו של אברהם אבינו.

---

⁷ וכפי שהסביר הספורנו עה"ת ספר בראשית פרק יד פסוק ה':
שהיו כלם עבדים לה' מלכים ונלחמו בעדם ובזה הודיע שהיו הה' מלכים גדולים והודיע גבורת הד'
מלכים שנצחום

⁸ וכך גם ניתן להסביר את הסתירה שבמוצאה של אהליבמה היא יהודית שבפרק כו היא בת בארי החתי ואילו בפרקנו היא בת ענה בת צבעון בן שעיר החורי. והסבר הסתירה הוא שאכן החורים הושפעו מהחתים בכרות להם ברית.